Ecclesiastes in Latin & Sanskrit

1 : 1 : verba Ecclesiastes filii David regis Hierusalem
1 : 2 : vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes vanitas vanitatum omnia vanitas
1 : 3 : quid habet amplius homo de universo labore suo quod laborat sub sole
1 : 4 : generatio praeterit et generatio advenit terra vero in aeternum stat
1 : 5 : oritur sol et occidit et ad locum suum revertitur ibique renascens
1 : 6 : gyrat per meridiem et flectitur ad aquilonem lustrans universa circuitu pergit spiritus et in circulos suos regreditur
1 : 7 : omnia flumina intrant mare et mare non redundat ad locum unde exeunt flumina revertuntur ut iterum fluant
1 : 8 : cunctae res difficiles non potest eas homo explicare sermone non saturatur oculus visu nec auris impletur auditu
1 : 9 : quid est quod fuit ipsum quod futurum est quid est quod factum est ipsum quod fiendum est
1 : 10 : nihil sub sole novum nec valet quisquam dicere ecce hoc recens est iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos
1 : 11 : non est priorum memoria sed nec eorum quidem quae postea futura sunt erit recordatio apud eos qui futuri sunt in novissimo
1 : 12 : ego Ecclesiastes fui rex Israhel in Hierusalem
1 : 13 : et proposui in animo meo quaerere et investigare sapienter de omnibus quae fiunt sub sole hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum ut occuparentur in ea
1 : 14 : vidi quae fiunt cuncta sub sole et ecce universa vanitas et adflictio spiritus
1 : 15 : perversi difficile corriguntur et stultorum infinitus est numerus
1 : 16 : locutus sum in corde meo dicens ecce magnus effectus sum et praecessi sapientia omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem et mens mea contemplata est multa sapienter et didicit
1 : 17 : dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam erroresque et stultitiam et agnovi quod in his quoque esset labor et adflictio spiritus
1 : 18 : eo quod in multa sapientia multa sit indignatio et qui addit scientiam addat et laborem

2 : 1 : dixi ego in corde meo vadam et affluam deliciis et fruar bonis et vidi quod hoc quoque esset vanitas
2 : 2 : risum reputavi errorem et gaudio dixi quid frustra deciperis
2 : 3 : cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam ut animum meum transferrem ad sapientiam devitaremque stultitiam donec viderem quid esset utile filiis hominum quod facto opus est sub sole numero dierum vitae suae
2 : 4 : magnificavi opera mea aedificavi mihi domos plantavi vineas
2 : 5 : feci hortos et pomeria et consevi ea cuncti generis arboribus
2 : 6 : extruxi mihi piscinas aquarum ut inrigarem silvam lignorum germinantium
2 : 7 : possedi servos et ancillas multamque familiam habui armenta quoque et magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem
2 : 8 : coacervavi mihi argentum et aurum et substantias regum ac provinciarum feci mihi cantores et cantrices et delicias filiorum hominum scyphos et urceos in ministerio ad vina fundenda
2 : 9 : et supergressus sum opibus omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem sapientia quoque perseveravit mecum
2 : 10 : et omnia quae desideraverunt oculi mei non negavi eis nec prohibui cor quin omni voluptate frueretur et oblectaret se in his quae paraveram et hanc ratus sum partem meam si uterer labore meo
2 : 11 : cumque me convertissem ad universa opera quae fecerant manus meae et ad labores in quibus frustra sudaveram vidi in omnibus vanitatem et adflictionem animi et nihil permanere sub sole
2 : 12 : transivi ad contemplandam sapientiam erroresque et stultitiam quid est inquam homo ut sequi possit regem factorem suum
2 : 13 : et vidi quia tantum praecederet sapientia stultitiam quantum differt lux tenebris
2 : 14 : sapientis oculi in capite eius stultus in tenebris ambulat et didici quod unus utriusque esset interitus
2 : 15 : et dixi in corde meo si unus et stulti et meus occasus erit quid mihi prodest quod maiorem sapientiae dedi operam locutusque cum mente mea animadverti quod hoc quoque esset vanitas
2 : 16 : non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum et futura tempora oblivione cuncta pariter obruent moritur doctus similiter et indoctus

2 : 17 : et idcirco taeduit me vitae meae videntem mala esse universa sub sole et cuncta vanitatem atque adflictionem spiritus
2 : 18 : rursum detestatus sum omnem industriam meam quae sub sole studiosissime laboravi habiturus heredem post me
2 : 19 : quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit et dominabitur in laboribus meis quibus desudavi et sollicitus fui et est quicquam tam vanum
2 : 20 : unde cessavi renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole
2 : 21 : nam cum alius laboret in sapientia et doctrina et sollicitudine homini otioso quaesita dimittit et hoc ergo vanitas et magnum malum
2 : 22 : quid enim proderit homini de universo labore suo et adflictione spiritus qua sub sole cruciatus est
2 : 23 : cuncti dies eius doloribus et aerumnis pleni sunt nec per noctem mente requiescit et haec non vanitas est
2 : 24 : nonne melius est comedere et bibere et ostendere animae suae bona de laboribus suis et hoc de manu Dei est
2 : 25 : quis ita vorabit et deliciis affluet ut ego
2 : 26 : homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam et scientiam et laetitiam peccatori autem dedit adflictionem et curam superfluam ut addat et congreget et tradat ei qui placuit Deo sed et hoc vanitas et cassa sollicitudo mentis

3 : 1 : omnia tempus habent et suis spatiis transeunt universa sub caelo
3 : 2 : tempus nascendi et tempus moriendi tempus plantandi et tempus evellendi quod plantatum est
3 : 3 : tempus occidendi et tempus sanandi tempus destruendi et tempus aedificandi
3 : 4 : tempus flendi et tempus ridendi tempus plangendi et tempus saltandi
3 : 5 : tempus spargendi lapides et tempus colligendi tempus amplexandi et tempus longe fieri a conplexibus
3 : 6 : tempus adquirendi et tempus perdendi tempus custodiendi et tempus abiciendi
3 : 7 : tempus scindendi et tempus consuendi tempus tacendi et tempus loquendi
3 : 8 : tempus dilectionis et tempus odii tempus belli et tempus pacis
3 : 9 : quid habet amplius homo de labore suo
3 : 10 : vidi adflictionem quam dedit Deus filiis hominum ut distendantur in ea
3 : 11 : cuncta fecit bona in tempore suo et mundum tradidit disputationi eorum ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem
3 : 12 : et cognovi quod non esset melius nisi laetari et facere bene in vita sua
3 : 13 : omnis enim homo qui comedit et bibit et videt bonum de labore suo hoc donum Dei est
3 : 14 : didici quod omnia opera quae fecit Deus perseverent in perpetuum non possumus eis quicquam addere nec auferre quae fecit Deus ut timeatur
3 : 15 : quod factum est ipsum permanet quae futura sunt iam fuerunt et Deus instaurat quod abiit
3 : 16 : vidi sub sole in loco iudicii impietatem et in loco iustitiae iniquitatem
3 : 17 : et dixi in corde meo iustum et impium iudicabit Deus et tempus omni rei tunc erit
3 : 18 : dixi in corde meo de filiis hominum ut probaret eos Deus et ostenderet similes esse bestiis
3 : 19 : idcirco unus interitus est hominis et iumentorum et aequa utriusque condicio sicut moritur homo sic et illa moriuntur similiter spirant omnia et nihil habet homo iumento amplius cuncta subiacent vanitati
3 : 20 : et omnia pergunt ad unum locum de terra facta sunt et in terram pariter revertentur
3 : 21 : quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum et si spiritus iumentorum descendat deorsum
3 : 22 : et deprehendi nihil esse melius quam laetari hominem in opere suo et hanc esse partem illius quis enim eum adducet ut post se futura cognoscat

4 : 1 : verti me ad alia et vidi calumnias quae sub sole geruntur et lacrimas innocentum et consolatorem neminem nec posse resistere eorum violentiae cunctorum auxilio destitutos
4 : 2 : et laudavi magis mortuos quam viventes
4 : 3 : et feliciorem utroque iudicavi qui necdum natus est nec vidit mala quae sub sole fiunt
4 : 4 : rursum contemplatus omnes labores hominum et industrias animadverti patere invidiae proximi et in hoc ergo vanitas et cura superflua est
4 : 5 : stultus conplicat manus suas et comedit carnes suas dicens
4 : 6 : melior est pugillus cum requie quam plena utraque manus cum labore et adflictione animi
4 : 7 : considerans repperi et aliam vanitatem sub sole

4 : 8 : unus est et secundum non habet non filium non fratrem et tamen laborare non cessat nec satiantur oculi eius divitiis nec recogitat dicens cui laboro et fraudo animam meam bonis in hoc quoque vanitas est et adflictio pessima
4 : 9 : melius ergo est duos simul esse quam unum habent enim emolumentum societatis suae
4 : 10 : si unus ceciderit ab altero fulcietur vae soli quia cum ruerit non habet sublevantem
4 : 11 : et si dormierint duo fovebuntur mutuo unus quomodo calefiet
4 : 12 : et si quispiam praevaluerit contra unum duo resistent ei funiculus triplex difficile rumpitur
4 : 13 : melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto qui nescit providere in posterum
4 : 14 : quod et de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum et alius natus in regno inopia consumatur
4 : 15 : vidi cunctos viventes qui ambulant sub sole cum adulescente secundo qui consurgit pro eo
4 : 16 : infinitus numerus est populi omnium qui fuerunt ante eum et qui postea futuri sunt non laetabuntur in eo sed et hoc vanitas et adflictio spiritus
4 : 17 : custodi pedem tuum ingrediens domum Dei multo enim melior est oboedientia quam stultorum victimae qui nesciunt quid faciant mali

5 : 1 : ne temere quid loquaris neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo Deus enim in caelo et tu super terram idcirco sint pauci sermones tui
5 : 2 : multas curas sequuntur somnia et in multis sermonibus invenitur stultitia
5 : 3 : si quid vovisti Deo ne moreris reddere displicet enim ei infidelis et stulta promissio sed quodcumque voveris redde
5 : 4 : multoque melius est non vovere quam post votum promissa non conplere
5 : 5 : ne dederis os tuum ut peccare faciat carnem tuam neque dicas coram angelo non est providentia ne forte iratus Deus super sermone tuo dissipet cuncta opera manuum tuarum
5 : 6 : ubi multa sunt somnia plurimae vanitates et sermones innumeri tu vero Deum time
5 : 7 : si videris calumnias egenorum et violenta iudicia et subverti iustitiam in provincia non mireris super hoc negotio quia excelso alius excelsior est et super hos quoque eminentiores sunt alii
5 : 8 : et insuper universae terrae rex imperat servienti
5 : 9 : avarus non implebitur pecunia et qui amat divitias fructus non capiet ex eis et hoc ergo vanitas
5 : 10 : ubi multae sunt opes multi et qui comedant eas et quid prodest possessori nisi quod cernit divitias oculis suis
5 : 11 : dulcis est somnus operanti sive parum sive multum comedat saturitas autem divitis non sinit dormire eum
5 : 12 : est et alia infirmitas pessima quam vidi sub sole divitiae conservatae in malum domini sui
5 : 13 : pereunt enim in adflictione pessima generavit filium qui in summa egestate erit
5 : 14 : sicut egressus est nudus de utero matris suae sic revertetur et nihil auferet secum de labore suo
5 : 15 : miserabilis prorsus infirmitas quomodo venit sic revertetur quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum
5 : 16 : cunctis diebus vitae suae comedit in tenebris et in curis multis et in aerumna atque tristitia
5 : 17 : hoc itaque mihi visum est bonum ut comedat quis et bibat et fruatur laetitia ex labore suo quod laboravit ipse sub sole numerum dierum vitae suae quos dedit ei Deus et haec est pars illius
5 : 18 : et omni homini cui dedit Deus divitias atque substantiam potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis et fruatur parte sua et laetetur de labore suo hoc est donum Dei
5 : 19 : non enim satis recordabitur dierum vitae suae eo quod Deus occupet deliciis cor eius

6 : 1 : est et aliud malum quod vidi sub sole et quidem frequens apud homines
6 : 2 : vir cui dedit Deus divitias et substantiam et honorem et nihil deest animae eius ex omnibus quae desiderat nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo sed homo extraneus vorabit illud hoc vanitas et magna miseria est
6 : 3 : si genuerit quispiam centum et vixerit multos annos et plures dies aetatis habuerit et anima illius non utatur bonis substantiae suae sepulturaque careat de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus
6 : 4 : frustra enim venit et pergit ad tenebras et oblivione delebitur nomen eius
6 : 5 : non vidit solem neque cognovit distantiam boni et mali
6 : 6 : etiam si duobus milibus annis vixerit et non fuerit perfruitus bonis nonne ad unum locum properant omnia
6 : 7 : omnis labor hominis in ore eius sed anima illius non impletur
6 : 8 : quid habet amplius sapiens ab stulto et quid pauper nisi ut pergat illuc ubi est vita

6 : 9 : melius est videre quod cupias quam desiderare quod nescias sed et hoc vanitas est et praesumptio spiritus
6 : 10 : qui futurus est iam vocatum est nomen eius et scitur quod homo sit et non possit contra fortiorem se in iudicio contendere
6 : 11 : verba sunt plurima multa in disputando habentia vanitatem

7 : 1 : quid necesse est homini maiora se quaerere cum ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suae et tempore quo velut umbra praeterit aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit
7 : 2 : melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa et dies mortis die nativitatis
7 : 3 : melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii in illa enim finis cunctorum admonetur hominum et vivens cogitat quid futurum sit
7 : 4 : melior est ira risu quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis
7 : 5 : cor sapientium ubi tristitia est et cor stultorum ubi laetitia
7 : 6 : melius est a sapiente corripi quam stultorum adulatione decipi
7 : 7 : quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla sic risus stulti sed et hoc vanitas
7 : 8 : calumnia conturbat sapientem et perdet robur cordis illius
7 : 9 : melior est finis orationis quam principium melior est patiens arrogante
7 : 10 : ne velox sis ad irascendum quia ira in sinu stulti requiescit
7 : 11 : ne dicas quid putas causae est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt stulta est enim huiuscemodi interrogatio
7 : 12 : utilior est sapientia cum divitiis et magis prodest videntibus solem
7 : 13 : sicut enim protegit sapientia sic protegit pecunia hoc autem plus habet eruditio et sapientia quod vitam tribuunt possessori suo
7 : 14 : considera opera Dei quod nemo possit corrigere quem ille despexerit
7 : 15 : in die bona fruere bonis et malam diem praecave sicut enim hanc sic et illam fecit Deus ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias
7 : 16 : haec quoque vidi in diebus vanitatis meae iustus perit in iustitia sua et impius multo vivit tempore in malitia sua
7 : 17 : noli esse iustus multum neque plus sapias quam necesse est ne obstupescas
7 : 18 : ne impie agas multum et noli esse stultus ne moriaris in tempore non tuo
7 : 19 : bonum est te sustentare iustum sed et ab illo ne subtrahas manum tuam quia qui Deum timet nihil neglegit
7 : 20 : sapientia confortabit sapientem super decem principes civitatis
7 : 21 : non est enim homo iustus in terra qui faciat bonum et non peccet
7 : 22 : sed et cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes cor tuum ne forte audias servum tuum maledicentem tibi
7 : 23 : scit enim tua conscientia quia et tu crebro maledixisti aliis
7 : 24 : cuncta temptavi in sapientia dixi sapiens efficiar et ipsa longius recessit a me
7 : 25 : multo magis quam erat et alta profunditas quis inveniet eam
7 : 26 : lustravi universa animo meo ut scirem et considerarem et quaererem sapientiam et rationem et ut cognoscerem impietatem stulti et errorem inprudentium
7 : 27 : et inveni amariorem morte mulierem quae laqueus venatorum est et sagena cor eius vincula sunt manus illius qui placet Deo effugiet eam qui autem peccator est capietur ab illa
7 : 28 : ecce hoc inveni dicit Ecclesiastes unum et alterum ut invenirem rationem
7 : 29 : quam adhuc quaerit anima mea et non inveni virum de mille unum repperi mulierem ex omnibus non inveni
7 : 30 : solummodo hoc inveni quod fecerit Deus hominem rectum et ipse se infinitis miscuerit quaestionibus quis talis ut sapiens est et quis cognovit solutionem verbi

8 : 1 : sapientia hominis lucet in vultu eius et potentissimus faciem illius commutavit
8 : 2 : ego os regis observo et praecepta iuramenti Dei
8 : 3 : ne festines recedere a facie eius neque permaneas in opere malo quia omne quod voluerit faciet
8 : 4 : et sermo illius potestate plenus est nec dicere ei quisquam potest quare ita facis
8 : 5 : qui custodit praeceptum non experietur quicquam mali tempus et responsionem cor sapientis intellegit
8 : 6 : omni negotio tempus est et oportunitas et multa hominis adflictio
8 : 7 : quia ignorat praeterita et ventura nullo scire potest nuntio
8 : 8 : non est in hominis dicione prohibere spiritum nec habet potestatem in die mortis nec sinitur quiescere ingruente bello neque salvabit impietas impium

8 : 9 : omnia haec consideravi et dedi cor meum in cunctis operibus quae fiunt sub sole interdum dominatur homo homini in malum suum
8 : 10 : vidi impios sepultos qui etiam cum adviverent in loco sancto erant et laudabantur in civitate quasi iustorum operum sed et hoc vanitas est
8 : 11 : etenim quia non profertur cito contra malos sententia absque ullo timore filii hominum perpetrant mala
8 : 12 : attamen ex eo quod peccator centies facit malum et per patientiam sustentatur ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum qui verentur faciem eius
8 : 13 : non sit bonum impio nec prolongentur dies eius sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Dei
8 : 14 : est et alia vanitas quae fit super terram sunt iusti quibus multa proveniunt quasi opera egerint impiorum et sunt impii qui ita securi sunt quasi iustorum facta habeant sed et hoc vanissimum iudico
8 : 15 : laudavi igitur laetitiam quod non esset homini bonum sub sole nisi quod comederet et biberet atque gauderet et hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitae quos dedit ei Deus sub sole
8 : 16 : et adposui cor meum ut scirem sapientiam et intellegerem distentionem quae versatur in terra est homo qui diebus ac noctibus somnum oculis non capit
8 : 17 : et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum quae fiunt sub sole et quanto plus laboraverit ad quaerendum tanto minus inveniat etiam si dixerit sapiens se nosse non poterit repperire

9 : 1 : omnia haec tractavi in corde meo ut curiose intellegerem sunt iusti atque sapientes et opera eorum in manu Dei et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit
9 : 2 : sed omnia in futuro servantur incerta eo quod universa aeque eveniant iusto et impio bono et malo mundo et inmundo immolanti victimas et sacrificia contemnenti sicut bonus sic et peccator ut periurus ita et ille qui verum deierat
9 : 3 : hoc est pessimum inter omnia quae sub sole fiunt quia eadem cunctis eveniunt unde et corda filiorum hominum implentur malitia et contemptu in vita sua et post haec ad inferos deducentur
9 : 4 : nemo est qui semper vivat et qui huius rei habeat fiduciam melior est canis vivens leone mortuo
9 : 5 : viventes enim sciunt se esse morituros mortui vero nihil noverunt amplius nec habent ultra mercedem quia oblivioni tradita est memoria eorum
9 : 6 : amor quoque et odium et invidia simul perierunt nec habent partem in hoc saeculo et in opere quod sub sole geritur
9 : 7 : vade ergo et comede in laetitia panem tuum et bibe cum gaudio vinum tuum quia Deo placent opera tua
9 : 8 : omni tempore sint vestimenta tua candida et oleum de capite tuo non deficiat
9 : 9 : perfruere vita cum uxore quam diligis cunctis diebus vitae instabilitatis tuae qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuae haec est enim pars in vita et in labore tuo quod laboras sub sole
9 : 10 : quodcumque potest manus tua facere instanter operare quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erunt apud inferos quo tu properas
9 : 11 : verti me alio vidique sub sole nec velocium esse cursum nec fortium bellum nec sapientium panem nec doctorum divitias nec artificum gratiam sed tempus casumque in omnibus
9 : 12 : nescit homo finem suum sed sicut pisces capiuntur hamo et sicut aves conprehenduntur laqueo sic capiuntur homines tempore malo cum eis extemplo supervenerit
9 : 13 : hanc quoque vidi sub sole sapientiam et probavi maximam
9 : 14 : civitas parva et pauci in ea viri venit contra eam rex magnus et vallavit eam extruxitque munitiones per gyrum et perfecta est obsidio
9 : 15 : inventusque in ea vir pauper et sapiens liberavit urbem per sapientiam suam et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis
9 : 16 : et dicebam ego meliorem esse sapientiam fortitudine quomodo ergo sapientia pauperis contempta est et verba eius non sunt audita
9 : 17 : verba sapientium audiuntur in silentio plus quam clamor principis inter stultos
9 : 18 : melior est sapientia quam arma bellica et qui in uno peccaverit multa bona perdet

10 : 1 : muscae morientes perdunt suavitatem unguenti pretiosior est sapientia et gloria parva ad tempus stultitia
10 : 2 : cor sapientis in dextera eius et cor stulti in sinistra illius
10 : 3 : sed et in via stultus ambulans cum ipse insipiens sit omnes stultos aestimat
10 : 4 : si spiritus potestatem habentis ascenderit super te locum tuum ne dimiseris quia curatio cessare faciet peccata maxima
10 : 5 : est malum quod vidi sub sole quasi per errorem egrediens a facie principis
10 : 6 : positum stultum in dignitate sublimi et divites sedere deorsum

10 : 7 : vidi servos in equis et principes ambulantes quasi servos super terram
10 : 8 : qui fodit foveam incidet in eam et qui dissipat sepem mordebit eum coluber
10 : 9 : qui transfert lapides adfligetur in eis et qui scindit ligna vulnerabitur ab eis
10 : 10 : si retunsum fuerit ferrum et hoc non ut prius sed hebetatum erit multo labore exacuatur et post industriam sequitur sapientia
10 : 11 : si mordeat serpens in silentio nihil eo minus habet qui occulte detrahit
10 : 12 : verba oris sapientis gratia et labia insipientis praecipitabunt eum
10 : 13 : initium verborum eius stultitia et novissimum oris illius error pessimus
10 : 14 : stultus verba multiplicat ignorat homo quid ante se fuerit et quod post futurum est quis illi poterit indicare
10 : 15 : labor stultorum adfliget eos qui nesciunt in urbem pergere
10 : 16 : vae tibi terra cuius rex est puer et cuius principes mane comedunt
10 : 17 : beata terra cuius rex nobilis est et cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum et non ad luxuriam
10 : 18 : in pigritiis humiliabitur contignatio et in infirmitate manuum perstillabit domus
10 : 19 : in risu faciunt panem ac vinum ut epulentur viventes et pecuniae oboedient omnia
10 : 20 : in cogitatione tua regi ne detrahas et in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti quia avis caeli portabit vocem tuam et qui habet pinnas adnuntiabit sententiam

11 : 1 : mitte panem tuum super transeuntes aquas quia post multa tempora invenies illum
11 : 2 : da partem septem necnon et octo quia ignoras quid futurum sit mali super terram
11 : 3 : si repletae fuerint nubes imbrem super terram effundent si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem in quocumque loco ceciderit ibi erit
11 : 4 : qui observat ventum non seminat et qui considerat nubes numquam metet
11 : 5 : quomodo ignoras quae sit via spiritus et qua ratione conpingantur ossa in ventre praegnatis sic nescis opera Dei qui fabricator est omnium
11 : 6 : mane semina sementem tuam et vespere ne cesset manus tua quia nescis quid magis oriatur hoc an illud et si utrumque simul melius erit
11 : 7 : dulce lumen et delectabile est oculis videre solem
11 : 8 : si annis multis vixerit homo et in omnibus his laetatus fuerit meminisse debet tenebrosi temporis et dierum multorum qui cum venerint vanitatis arguentur praeterita
11 : 9 : laetare ergo iuvenis in adulescentia tua et in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuae et ambula in viis cordis tui et in intuitu oculorum tuorum et scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium
11 : 10 : aufer iram a corde tuo et amove malitiam a carne tua adulescentia enim et voluptas vana sunt

12 : 1 : memento creatoris tui in diebus iuventutis tuae antequam veniat tempus adflictionis et adpropinquent anni de quibus dicas non mihi placent
12 : 2 : antequam tenebrescat sol et lumen et luna et stellae et revertantur nubes post pluviam
12 : 3 : quando commovebuntur custodes domus et nutabuntur viri fortissimi et otiosae erunt molentes inminuto numero et tenebrescent videntes per foramina
12 : 4 : et claudent ostia in platea in humilitate vocis molentis et consurgent ad vocem volucris et obsurdescent omnes filiae carminis
12 : 5 : excelsa quoque timebunt et formidabunt in via florebit amigdalum inpinguabitur lucusta et dissipabitur capparis quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae et circumibunt in platea plangentes
12 : 6 : antequam rumpatur funis argenteus et recurrat vitta aurea et conteratur hydria super fontem et confringatur rota super cisternam
12 : 7 : et revertatur pulvis in terram suam unde erat et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum
12 : 8 : vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes omnia vanitas
12 : 9 : cumque esset sapientissimus Ecclesiastes docuit populum et enarravit quae fecerit et investigans conposuit parabolas multas
12 : 10 : quaesivit verba utilia et conscripsit sermones rectissimos ac veritate plenos
12 : 11 : verba sapientium sicut stimuli et quasi clavi in altum defixi quae per magistrorum concilium data sunt a pastore uno
12 : 12 : his amplius fili mi ne requiras faciendi plures libros nullus est finis frequensque meditatio carnis adflictio est
12 : 13 : finem loquendi omnes pariter audiamus Deum time et mandata eius observa hoc est enim omnis homo

उपदेशकः।

१ प्रथमोऽध्यायः।

१ आभासः ४ सर्व्ववस्तूनामसारत्वं १२ सर्व्वकर्म्मणां निष्फलत्वं।

१ दायूदात्मजस्य यिरूशालमस्थराजस्योपदेशकस्येमानि वाक्यानि।

२ अलीकानामलीकाग्रमिति वक्त्युपदेशकः।
अलीकानामलीकाग्रम् अलीकं सकलं भवेत्॥

३ सूर्य्यस्याधो मनुष्येण क्रियते यः परिश्रमः।
कृत्स्नात् परिश्रमात् तस्मात् को लाभस्तस्य जायते॥

४ युगमेवातियात्येकं समायात्यपरं युगं।
सर्व्वन्तु समयं यावत् स्थिरा सन्तिष्ठते धरा॥

५ असौ सूर्य्यस्तथोदेति पुनरस्तं प्रयाति च।
स्वस्थानं त्वरितं गत्वा तत्रोदेति पुनश्च सः।

६ दक्षिणाञ्च दिशं याति प्रत्यायात्युत्तरं पुनः।
इत्थं प्रगच्छति भ्राम्यन् स्वपर्य्यायैः सदागतिः॥

७ सर्व्वा नद्यो ऽर्णवं यान्ति सो ऽर्णवस्तु न पूर्य्यते।
यत् स्थानं निम्नगा यान्ति तद्धि यान्ति पुनः पुनः॥

८ सर्व्वाः श्रमावहा वाचस्तास्ता वक्तुं नरो ऽक्षमः।
अतृप्तं दर्शने नेत्रम् अशाम्या श्रवणे श्रुतिः॥

९ भूतं यद् भवितव्यं तत् कृतं यत् तत् करिष्यते।
अत्र भानोरधः किञ्चिन्नूतनं नहि जायते॥

१० पश्य नूतनमस्त्येतदिति यस्मिन् निगद्यते।
पुरैवासीत् तदस्मत्प्राग् अतीतेषु युगेषु हि॥

११ यदभूत् पूर्व्वकालेषु तस्याद्य नास्त्यनुस्मृतिः।
अद्य यद् भावि तस्यापि पश्चान्न भविता स्मृतिः॥

१२ उपदेशक एवाहं निवसन् यिरूशालमे।
इस्रायेलीयलोकानां समकार्षं नरेन्द्रतां॥

१३ नभसो ऽधस्तु यत् किञ्चित् क्रियते तत् परीक्षितुं।
ज्ञानेन चानुसन्धातुं स्वमनो ऽहं न्यवेशयं॥

निमित्तं नरपुत्त्राणां विषमो ऽयं परिश्रमः।
तेभ्यः श्रान्तिप्रदानार्थम् ईश्वरेण निरूपितः॥
१४ अदर्शं सर्व्वकर्म्माहं क्रियमाणं रवेरधः।
पश्य सर्व्वमलीकं हि मनसश्च विडम्बनं॥
१५ यद् वक्रं तदृजूकर्त्तुं नैव केनापि शक्यते।
तथैवाविद्यमानं यद् अङ्कितुं तन्न शक्यते॥
१६ स्वकीयमनसा मध्ये मयागद्यत वागियं।
मत्पूर्व्वं पश्य ये ऽध्यक्षा अभवन् यिरूशालमे।
तेभ्यः सर्व्वेभ्य एवाहं महाप्रज्ञासमन्वितः।
बहुज्ञानेन बुद्ध्या च दीपितं मम मानसं॥
१७ प्रज्ञां बोद्धुं मनो धत्त्वा मोहं मौर्ख्यञ्च वेदितुं।
मयाज्ञायीदमप्यस्ति मानसस्य विडम्बनं॥
१८ यतो ज्ञानस्य बाहुल्यं व्यथाबाहुल्यसंयुतं।
विद्या च वर्द्धते यस्य तस्य खेदो ऽपि वर्द्धते॥

२ द्वितीयोऽध्यायः।

१ सांसारिकसुखस्य निष्फलत्वं १२ आयुषो ऽसारत्वं।

१ परीक्षिष्ये सुखेन त्वाम् एहि त्वं भुंक्ष्व मङ्गलं।
इत्यवादि मया स्वान्तम् अलीकन्तु तदप्यभूत्॥
२ हासं प्रति मया प्रोक्तं हतबुद्धिरसाविति।
हृष्टताञ्च प्रति प्रोक्तं किं कर्त्तुं शक्यते ऽमुया॥
३ नभसो ऽधो नृसन्तानाः स्वल्पघस्रमितायुषि।
किं कृत्वा प्राप्नुयुः क्षेमं यावन्न निश्चिनोमि तत्।
तावन्मनो नयन् प्रज्ञां मद्ये योक्ष्याम्यहं तनुं।
मूढताञ्चावलम्बिष्ये मनसैतदचिन्तयं॥
४ अतो महान्ति कार्य्याणि कर्त्तुमारब्धवानहं।
५ उद्यानानि तथा स्वार्थम् अकुर्व्वं काननानि च।
भूरुहान् फलिनस्तत्र नानाविधानरोपय॥
६ वृक्षोत्पादककान्तारं सेक्तुं सरांसि चाखनं॥
७ दासानक्रीणि दासीश्च गृहजाश्च ममाभवन्।

यिरूशालमि मत्पूर्व्वं यावन्तस्त्वावसन् नराः।
तेभ्यः सर्व्वेभ्य एवासं गोमेषै र्धनवानहं॥
समचैषमहं रौप्यं जातरूपञ्च भूरिशः। ८
राज्ञां नानास्थलानाञ्चासामान्यानि वस्तून्यपि॥
गायकान् गायिकाश्चापि मन्निमित्तं न्ययोजयं।
सुखहेतून् नृपुत्राणां पत्नीमुपस्त्रियो ऽपि च॥
यिरूशालमि मत्पूर्व्वं यावन्तो न्यवसन् जनाः। ९
तेभ्यः सर्व्वेभ्य एवासं महान् बुद्ध्या च संयुतः।
मामकीना च या प्रज्ञा मयि सापि व्यतिष्ठत॥
स्वाक्षिभ्यां याचितं किञ्चिन्मया नैवोपसंहृतं। १०
स्वमनः सुखभोगाच्च कस्माच्चिन्न निवारितं।
यतो मम श्रमात् कृत्स्नाद् यत् सुखं मनसो ऽभवत्।
मम लभ्यं तदेवासीत् स्वीयकृत्स्नपरिश्रमात्॥
आलोच्य त्वखिलं कर्म्म स्वहस्ताभ्यां कृतं मया। ११
कृतञ्च साधनेच्छातः स्वीयसर्व्वपरिश्रमं।
बुद्धमवास्तवं सर्व्वं मनसश्च विडम्बनं।
अत्र दिवाकरस्याधः को ऽपि लाभो न विद्यते॥
प्रज्ञां मोहञ्च मौर्ख्यञ्च प्रावर्त्ते ऽहं निरीक्षितुं। १२
राज्ञः पश्चाद् य आयाति स जनः किं करिष्यति।
कृतं यत् पूर्व्वकालेषु स तदेव करिष्यति॥
किन्त्वन्धकारतो यादृक् दीप्तिरुत्कृष्टता भवेत्। १३
ज्ञानस्योत्कृष्टता मौर्ख्यात् तादृशी वीक्षिता मया॥
मूर्द्ध्नि स्तो ज्ञानिनो नेत्रे ध्वान्ते भ्राम्यति बालिशः। १४
गतिरेका तु सर्व्वेषामित्यपि ज्ञातवानहं॥
तदा चित्ते मया प्रोक्तं दशा मूर्खस्य या भवेत्। १५
ममापि भविता सैव महाज्ञान्यभवं कुतः।
पश्यैतदप्यलीकं स्यादिति चित्ते मयोदितं॥
मूर्खतो नास्ति विज्ञस्य चिरस्थायिन्यनुस्मृतिः। १६
यस्माद् आगामिकालेषु सर्व्वं सुविस्मरिष्यते।
हाहा विज्ञस्य मृत्युश्च मूर्खस्येव भविष्यति॥
समजायत तत्पश्चात् जीवने ऽपि घृणा मम। १७

अरञ्जयच्च मां कर्म्म क्रियमाणं रवेरधः।
सर्व्वमेव यतो ऽलीकं मनसश्च विडम्बनं॥
१८ अरण्ये ऽहं श्रमे कृत्स्ने सूर्य्यस्याधो मया कृते।
सर्व्वं यतो ऽर्पयिष्यामि नरे भाविनि मत्परं॥
१९ स तु विज्ञो ऽल्पबुद्धि र्वा भवितेति न निश्चितं।
सूर्य्यस्याधो मया किन्तु कृतो यत्र परिश्रमः।
ज्ञानं यत्र प्रयुक्तञ्च तेषां मामककर्म्मणां।
स्वामित्वं लप्स्यते तेन पश्यैतदप्यवास्तवं॥
२० सूर्य्यस्याधो ऽहमश्राम्यं सकलै र्यैः परिश्रमैः।
तत्रान्तःकरणस्याशां प्रावर्त्ते प्रोज्झितुं तदा॥
२१ बुद्ध्या ज्ञानेन सिद्ध्या च नरः कृत्वा परिश्रमं।
प्राप्तफलं करोत्यन्यं तत्राकृतपरिश्रमं।
पश्यैतदप्यलीकं हि व्यसनञ्च सुदुःसहं॥
२२ यतो दिवाकरस्याधो यत्र श्राम्यति मानवः।
तस्मात् कृत्स्नाच्छ्रमात् तस्य मनस्तापाच्च किं फलं॥
२३ तस्य सर्व्वदिनं कष्टं चेष्टनञ्च व्यथाकरं।
मनो रात्रौ न निद्राति पश्यैतदप्यवास्तवं॥
२४ मङ्गलं भोजनात् पानात् स्वकीये च परिश्रमे।
मनःसन्तर्पणादन्यत् मनुष्यस्य न विद्यते।
ईश्वरस्य कराच्चैतत् प्राप्यमितीक्षितं मया॥
२५ आहारैः सौख्यभोगैश्च कस्तु मत्तो ऽतिरिच्यते॥
२६ पश्य परेश्वरो यस्मिन् मनुष्ये परितुष्यति।
तस्मै बुद्धिञ्च विद्याञ्च हृष्टताञ्च ददाति सः॥
पापिने यच्छति क्लेशं सञ्चेतव्यं ततो धनं।
राशीकृत्य च दातव्यं तेनेशस्य प्रिये नरे॥
पश्यैतदप्यलीकं हि मनसश्च विडम्बनं॥

---

३ तृतीयोऽध्यायः।

१ कालस्य प्रभेदादायुषो ऽसारत्वं १६ ईश्वरस्य विचारो मनुष्यस्यासारत्वञ्च।

१ यत् किञ्चिज्जायते तस्य क्षीयकालो ऽपि विद्यते।

व्योम्नो ऽधः सर्व्वकार्य्यस्य स्वकीयसमयो ऽस्ति च ॥
समयो जननस्यास्ति समयो मरणस्य च। २
समयो रोपणस्यास्ति कालो रोपितकर्त्तने ॥
समयश्च बधस्यास्ति कालश्चिकित्सनस्य च। ३
समयो भञ्जनस्यास्ति समयो ग्रथनस्य च ॥
समयः क्रन्दनस्यास्ति समयो हसनस्य च। ४
समयः शोचनस्यास्ति समयो नर्त्तनस्य च ॥
समयो ग्रावविक्षेपे समयो ग्रावसञ्चये। ५
काल आलिङ्गनस्यास्ति कालश्च श्लेषवर्ज्जने ॥
समयो ऽन्वेषणस्यास्ति समयो ऽपचयस्य च। ६
समयो रक्षणस्यास्ति समयः क्षेपणस्य च ॥
समयो दारणस्यास्ति समयः सीवनस्य च। ७
समयो मौनभावस्य समयो भाषणस्य च ॥
समयः प्रणयस्यास्ति समयो मर्द्दणस्य च। ८
समयः समरस्यास्ति कालः सन्धेश्च विद्यते ॥
कः स्वपरिश्रमाल्लाभो जायते कर्म्मकारिणः ॥ ९
ईश्वरेण नृसन्तानान आयासयितुमाशयात्। १०
यो निरूप्यत आयासः स समालोचितो मया ॥
निर्म्मितं सकलं तेन स्वीयकाले मनोहरं। ११
विश्वमेव तथा तेन नराणां निहितं हृदि ॥
तस्मादेव परेशेन क्रियमाणाखिला क्रिया।
साद्यन्तमनुसन्धातुं मनुष्येण न शक्यते ॥
आनन्दाज्जीवनं यावत् सदाचाराच्च नेतरं। १२
मङ्गलं विद्यते तेषामिति जानामि निश्चितं ॥
कस्यचिद् भोजनं पानं सर्व्वस्मिंश्च परिश्रमे। १३
सुखास्वादनमीशस्य दानमेव न संशयः ॥
जाने ऽहन्त्वीश्वरो यद्यत् कुरुते तत् सनातनं। १४
तस्य वृद्धि र्न कर्त्तव्या न च कर्त्तव्यमूननं।
नरा ईशाद् बिभीयु र्यत् तदर्थं तत् करोति सः ॥
यदस्ति तत् पुरैवासीद् भावि यत् तत् पुराभवत्। १५
यत् कालेन विदष्टं तद् उपस्थापयतीश्वरः ॥

१६ सूर्य्यस्याधः पुनर्व्वारं मया कृत्वावलोकनं।
स्थानं दृष्टं विचारस्य तत्राधर्म्मस्त्वविद्यत।
धर्म्मस्थानञ्च सन्दृष्टं तत्राधर्म्मस्त्वविद्यत॥
१७ तदानीं मनसो मध्ये वागियं गदिता मया।
धार्म्मिकाधार्म्मिकावेव विचारयिष्यतीश्वरः॥
एकैकस्याश्च चिन्ताया एकैकस्य च कर्म्मणः।
स्वकीयसमयस्तस्य सन्निधौ समवाप्स्यते॥
१८ नृसन्तानान् समुद्दिश्य मया प्रोक्तमिदं तदा।
एतया दशया तेषाम् ईश्वरस्तान् परीक्षते।
स्वयं यत् पशुतुल्यास्ते तच्च तैः परिदृश्यते॥
१९ नृसन्तानस्य यद् भाग्यं तद्धि भाग्यं पशोरपि।
एकमेव तयो भाग्यं म्रियेते तावुभौ समं।
सर्व्वेषाम् एकधा प्राणा नरः श्रेयान् पशो नहि॥
२० यस्माद् यत् किञ्चनैवास्ति सकलं तदवास्तवं।
यद् यदेवास्ति सर्व्वं तत् स्थानमेकं प्रगच्छति।
सर्व्वमेव रजोजातं सर्व्वं याति रजः पुनः॥
२१ आत्मानं नरपुत्त्राणां को जानात्यूर्द्ध्वगामिनं।
को वात्मानं पशो र्वेत्ति क्षित्या अधोऽवरोहिणं॥
२२ मया दृष्टं मनुष्यस्य स्वीयकर्म्मणि हर्षणात्।
नेतरं विद्यते क्षेमं तस्य लभ्यं तदेव हि॥
स्वतः पश्चात्तु यद् भावि तद् द्रष्टुं यत्र शक्ष्यति।
केन तत् स्थानमानीय स उपस्थापयिष्यते॥

---

४ चतुर्थोऽध्यायः।

उपद्रव ईर्ष्यालस्यं लोभ एकाकिता मूर्खत्वञ्चैतैरायुषो ऽसारत्वं।

१ परावर्त्य मनः पश्चात् क्रियमाणं रवेरधः।
नानारूपमभिद्रोहं विचार्य्येदं मयेक्षितं।
क्रन्दतां पीडितानां हि सान्त्वको नहि विद्यते।
पीडके दृढहस्ते ऽपि सान्त्वको नहि विद्यते॥
२ ततो ये ऽद्यापि जीवन्ति तेभ्यो जीवद्भ्य एव तान्।

प्रमीतान् अवदं धन्यान् त्यक्तं यै जीवनं पुरा॥
उभयोस्तु तयो र्धन्यः सो ऽद्याप्यप्राप्तजीवनः। ३
येन नादर्श्यसत्कर्म्म क्रियमाणं रवेरधः॥
सर्व्वपरिश्रमः पश्चात् सर्व्वञ्च कार्य्यसाधनं। ४
बन्धो र्बन्धुं प्रतीर्ष्याया मूलमितीक्षितं मया।
नामैतदप्यलीकं हि मनसश्च विडम्बनं॥
मूर्खः कुर्व्वन् करश्लेषं स्वीयमांसानि खादति॥ ५
वरं विश्रामसंयुक्तं करपुटस्य पूरणं। ६
न च श्रममनोदुःखैः सार्द्धं मुष्ट्योः प्रपूरणं॥
पुनर्व्वारं मया दृष्टा सूर्य्यस्याधो व्यलीकता॥ ७
एकाकी वर्त्तते कश्चिद् द्वितीयेन विवर्ज्जितः। ८
पुत्रो न विद्यते तस्य सोदरो ऽपि न विद्यते।
श्रमस्तस्य त्वनन्तो ऽस्ति धनै र्दृष्टि र्न तृप्यति॥
इत्थं श्राम्यन्नहं क्षेमात् स्वमनो वारयामि यत्।
निमित्तं कस्य कुर्व्वे तद् इति तेन न गद्यते।
नामैतदप्यलीकं हि व्यसनञ्च व्यथाकरं॥
एकाकी यो नरस्तस्मात् श्रेय एव नरद्वयं। ९
यतः श्रमस्य मध्ये ऽपि सुफलं विद्यते तयोः॥
तयोः पतितयोरेकम् अन्य उत्थापयिष्यति। १०
एकाकी वर्त्तते यस्तु पतनं तस्य बाधकं।
तमुत्थापयितुं यस्मान्नापरः को ऽपि विद्यते॥
यद्येकत्र शयाते द्वौ तर्ह्युष्णत्वमवाप्नुतः। ११
यस्त्वेकाकी कथं वै स शक्नोति प्राप्तुमुष्णतां॥
एकाक्याक्रम्यते येन स द्वाभ्यां प्रतिबाध्यते। १२
त्रिगुणीकृतसूत्रञ्च न तूर्णं छिन्नतां व्रजेत्॥
वरं दीनः सुधी र्बालो न च राजा जरातुरः। १३
मौर्ख्याद् येन पुनः शिक्षा ग्रहीतुं नहि शक्यते॥
बालो यद्यपि राज्यार्थं कारागाराद् विनिर्गतः। १४
राजत्वसमये तस्य जन्म प्राप्तश्च निर्धनः॥
तथापि भास्करस्याधो ये कुर्व्वन्ति गमागमौ। १५
जीविनस्ते द्वितीयस्य तस्य यूनो ऽनुगामिनः।

यो वृद्धस्य पदं प्राप्त इदमालोकितं मया॥
१९ जनश्रेण्या अनन्ताया अग्रतः स प्रगच्छति।
न हर्षिष्यन्ति तस्मिंस्तु मनुष्या भाविकालिकाः।
नामैतदप्यलीकं हि मनसश्च विडम्बनं॥

५ पञ्चमोऽध्यायः।

१ धर्म्मे मनुष्यस्य दोषः ८ पराक्रमस्यासारत्वं १० धनस्यासारत्वं १८ सारस्य निर्णयश्च।

१ त्वमीशस्य गृहं यास्यन् स्वपादौ रक्ष यत्नतः।
मूर्खाणां यज्ञतः श्रेष्ठः श्रवणार्थं तवागमः।
पापाचारे यतस्तेषां चेतना नहि जायते॥
२ ईश्वरस्य समक्षञ्च त्वमुच्चारयितुं वचः।
नैव सत्वरय स्वास्यं व्यग्रचित्तश्च मा भव॥
ईश्वरो वर्त्तते स्वर्गे पृथिव्यां त्वन्तु वर्त्तसे।
भवन्तु कारणात् तस्मात् स्वल्पा एव तवोक्तयः॥
३ यथायासबहुत्वेन युज्यते स्वप्नदर्शनं।
तथा वाक्यबहुत्वेन रवो मूर्खस्य युज्यते॥
४ व्रतपूर्व्वकमीशाय त्वया यद्यत् प्रतिश्रुतं।
तत्परिशोधनं कर्त्तुं विलम्बो मावलम्ब्यतां॥
यस्मान्मूर्खेषु लोकेषु प्रसादो नहि वर्त्तते।
त्वया यद्धि प्रतिज्ञातं क्रियतां तस्य शोधनं॥
५ वरं व्रतमकृत्वापि न प्रतिश्रवणं त्वया।
न च कृत्वा व्रतं पश्चात् स्वकीयव्रतलोपनं॥
६ कृतपापं वपुः कर्त्तुं मानुजानीहि वक्त्रकं।
भ्रान्तिरासीदिदं वाक्यं स्वर्गदूते च मा वद॥
ईश्वरं स्वीयवाक्येन किमर्थं कोपयिष्यसि।
तव हस्तकृतं कर्म्म कोपात् तस्य विनंक्ष्यति॥
७ स्वप्नदर्शनबाहुल्यं यथालीकत्वसंयुतं।
तथैव वाक्यबाहुल्यं भेतव्यन्त्वीश्वरात् त्वया॥
८ पीडनं धनहीनानां रोधञ्च न्यायधर्म्मयोः।
देशे निरीक्षसे चेत् त्वं तर्हि मा विस्मितो भव॥
यस्मात् प्रोच्चतरो ऽध्यक्षः सुप्रोच्चस्यापि विद्यते।

पुनः प्रोच्चतमः कश्चिद् विद्यते चोभयोस्तयोः ॥
भूम्युत्पन्नस्य यो लाभः सकलेषु स वर्त्तते । ९
सम्भवत्युपकारस्य भूपालस्यापि भूमितः ॥
रौप्ये यः प्रीयते तृप्तिं स न प्राप्नोति रौप्यतः । १०
न वा वित्तप्रियो वृद्धिं मन्ये तच्चाप्यवास्तवं ॥
वर्द्धमाने धने संख्या वर्द्धते ग्रासकारिणां । ११
चक्षुर्भ्यां दर्शनादन्यत् किं धनस्वामिनां फलं ॥
स्वल्पभुग् बहुभुग् वा स्यात् सुखं शेते कृषीवलः । १२
तृप्त्या किन्तु धनाढ्यस्य निद्रानुज्ञायते नहि ॥
सूर्य्यस्याधो मया दुःखम् इदं दृष्टं व्यथाकरं । १३
स्वामिना स्वीयसम्पत्ति र्निजानिष्टाय रक्ष्यते ॥
व्यसनेन कठोरेण सम्पत्तिः सा विनश्यति । १४
आत्मजं जनयित्वा च रिक्तहस्तः स तिष्ठति ॥
जठरान्निजमातुश्च स यथैव विनिर्गतः । १५
परावर्त्तिष्यते तद्वत् नग्नो यातुं यथागतः ।
न श्रमेणार्जितं किञ्चित् हस्तेनादाय यास्यति ॥
महाव्यथाकरं दुःखम् एतदप्यस्ति निश्चितं । १६
सर्व्वथा यद्वदायातस्तद्वदेव स यास्यति ॥
किं फलं लप्स्यमानः स कुरुते वायवे श्रमं ॥
यावज्जीवनमाहारं कुरुते ध्वान्ते करोति सः । १७
सहते चापि भूयिष्ठा बाधापीडाविडम्बनाः ॥
इदं पश्य मया बुद्धं मनुष्याय रवेरधः । १८
स्वल्पघस्रप्रमाणं यद् आयुरीशेन दीयते ।
तद् यावत् श्राम्यता तेन स्वीयसर्व्वपरिश्रमात् ।
भोजनञ्चैव पानञ्च परिभोगः सुखस्य च ।
एतत् क्षेमं सुदृश्यञ्च तस्य भाग्यमिदं यतः ॥
दत्त्वा नराय कस्मैचिद् धनसम्पत्तिमीश्वरः । १९
तां भोक्तुं स्वांशमाप्तुञ्च हर्षितुञ्च निजश्रमे ।
क्षमतामपि चेद् यच्छेद् दानं तदीश्वरस्य तत् ॥
नैदातीवानुचिन्त्यन्ते घस्रास्तेन निजायुषः, २०
तस्माच्चित्तस्य हर्षेण प्रतिवक्ति तमीश्वरः ॥

६ षष्ठोऽध्यायः।

१ अभुक्तधनस्य निष्फलत्वं ७ सुखभोगस्यासारत्वं १० जीवनस्यासारत्वञ्च।

१ दुःखमेकं मयादर्शि विद्यमानं रवेरधः।
भूयो भूयो मनुष्येषु घटते तदमङ्गलं॥
२ ईश्वरो दत्तवान् यस्मै धनसम्पत्तिसम्भ्रमान्।
अपूर्णा च मनोवाञ्छा यस्यैकापि न शिष्यते।
भोगस्य क्षमता तस्मै चेदीशेन न दीयते।
उदासीनो नरः किन्तु जायते फलभोगकृत्।
मन्ये तर्हि व्यलीकं तद् व्यसनञ्च व्यथाकरं॥
३ जनयित्वा शतं पुत्त्रान् जीवित्वा बहुवत्सरान्।
यो नरो यापयत्यत्र दिवसान् बहुसंख्यकान्।
सुखभोगेन चेत् तृप्तिं मनस्तस्य न गच्छति।
कुणपस्तस्य भूमौ च यथार्हं न निखन्यते।
तर्हि वच्मि नरात् तस्माद् गर्भस्रावो ऽतिरिच्यते॥
४ यतः सो ऽलीक आयाति सान्धकारो ऽपयाति च।
तदीयनामधेयञ्च तिमिरेण निगुह्यते॥
५ नैव तेन रवि र्दृष्टो न वा ज्ञानमुपार्जितं।
अत एव नरात् तस्मात् शान्तिस्तस्याधिकाभवत्।
६ सञ्जीवन्नपि वर्षाणां द्विसहस्रं नरो धनी।
मङ्गलं नहि भुङ्क्ते चेत् श्रेष्ठता तर्हि तस्य का।
शेषे किं सकलैः स्थानमेकमेव न गम्यते॥
७ सर्व्वश्रमो मनुष्यस्य स्वीयवक्त्रनिमित्तकः॥
आहारस्य तु या वाञ्छा सा कदापि न पूर्य्यते॥
८ अतो मूर्खान्नरो ज्ञानी किं प्राप्नोत्यधिकं शुभं।
किं वा दीनः सजीवानां साक्षादाचरणे पटुः॥
९ भ्रमणादभिलाषस्य श्रेष्ठं चाक्षुषदर्शनं।
नामैतदप्यलीकं हि मनसश्च विडम्बनं॥
१० अधुना वर्त्तमानस्य नामधेयं पुरा स्मृतं।
सकलै र्ज्ञायते यत् स नर इत्यभिधीयते।
स्वतः शक्तिमता सार्द्धं विवादाय स न क्षमः॥

बहवो विषयाः सन्ति व्यलीकत्वप्रवर्द्धकाः। ११
अतस्तेभ्यो मनुष्येण किं फलं प्रतिलभ्यते॥
नृणां जीवनकाले किं हितं को निश्चिनोति तत्। १२
अलीकं यन्नरस्यायुः स्वल्पघस्रमितन्तु तत्।
याप्यते च मनुष्येण यथा छाया तथैव तत्।
यत्तु भानोरधः पश्चाद् भावि तत् कस्तमादिशेत्॥

---

७ सप्तमोऽध्यायः।

१ सुख्यातिशोकसहिष्णुताज्ञानानाम् असारतायाः प्रतीकारः १० ज्ञानस्य दुर्लभत्वं।

नरस्य या सुकीर्त्तिः सा श्रेष्ठा सुगन्धितैलतः। १
तद्वन्मृत्युदिनं तस्य श्रेष्ठं जन्मदिनादपि॥
भोज्यशालाप्रवेशाच्च श्रेष्ठः शोकालयागमः। २
यस्मात् सर्व्वनराणां स परिणामो भविष्यति।
तत्र चित्तनिवेशश्च सजीवेष्वपि युज्यते॥
नृणां हास्यविनोदाच्च श्रेयस्यस्ति विषण्णता। ३
मुखस्य म्लानता यस्माच्चित्तस्यारोग्यकारिणी॥
शोकवेश्मनि विज्ञानां नराणां वर्त्तते मनः। ४
निर्ब्बोधानां मनः किन्तु हर्षवेश्मनि वर्त्तते॥
मनुष्येणानभिज्ञानां गानस्य श्रवणादपि। ५
श्रेयः प्रज्ञाविशिष्टस्य भर्त्सनाश्रवणं भवेत्॥
पाकस्थाल्या अधो यस्मात् कण्टकानां स्वनो यथा। ६
तथा हासो ऽस्ति मूर्खाणां नामैतदप्यवास्तवं॥
दौरात्म्येन नरो विज्ञो हतबुद्धि र्विधीयते। ७
उत्कोचेन विकारश्च हृदयस्य प्रसिध्यति॥
कार्य्यस्यारम्भतः श्रेयान् परिणामो न संशयः। ८
श्रेयान् धीरस्वभावश्च दर्पयुक्तस्वभावतः॥
मनोमध्ये परिक्रोद्धुं मैव त्वं सत्वरो भव। ९
यस्मादज्ञानिनामेव क्रोडे क्रोधोऽवतिष्ठते॥
श्रेष्ठ आधुनिकात् कालात् पूर्व्वकालो ऽभवत् कुतः। १०
इति मा पृच्छ यस्मात् स प्रश्नो न ज्ञानमूलकः॥

११ प्रज्ञा पैतृकसम्पत्तेः सममूल्यं हितं भवेत्।
परन्तूत्पद्यते तस्मात् सुफलं सूर्य्यदर्शिनां॥
१२ शरणं हि यथा ज्ञानं वैभवं शरणं तथा।
गुणो ज्ञानस्य किन्त्वेष प्रज्ञा प्राज्ञाय जीवदा॥
१३ ईश्वरस्य क्रियां पश्य तेन यत् कुटिलीकृतं।
तत् पुनः सरलीकर्त्तुं केन मर्त्त्येन शक्यते॥
१४ सुखकाले सुखं भुंक्ष्व दुःखकाले च चिन्तय।
सृष्टौ तावीश्वरेणाभावनुरूपौ परस्परं।
पश्चाद् यद् भावि तत् तस्मान्नरो निर्णेतुमक्षमः॥
१५ मया त्वालोचितं सर्व्वं स्वकीयालीकजीवने।
मनुष्या धार्म्मिकाः के ऽपि विनश्यन्ति स्वधर्म्मतः।
पापिनः के ऽपि पापाच्च जायन्ते दीर्घजीविनः॥
१६ मा भवेरतिधर्म्मी त्वं मैवातिज्ञानमाचरेः।
स्वयं स्वीयविनाशं त्वं किमर्थं साधयिष्यसि॥
१७ मा भवेरतिदुर्वृत्तो मैव मूर्खत्वमाचरेः।
किमर्थं त्यक्ष्यसि प्राणान् असम्पूर्णे निजायुषि॥
१८ एकस्यालम्बनं भद्रम् अशैथिल्यं द्वितीयके।
यत ईश्वरभक्ता ये सर्व्वस्मान्निस्तरन्ति ते॥
१९ नगरं ये ऽधितिष्ठन्ति दश विक्रमिणो नराः।
ज्ञानी ज्ञानेन तेभ्यो ऽपि शक्तियुक्तो विधीयते॥
२० अपराधमकृत्वा यः केवलं धर्म्ममाचरेत्।
तादृशो धार्म्मिकः कश्चिन्नरः क्षित्यां न विद्यते॥
२१ मा सर्व्वासूच्यमानासु वाक्षु ते धीयतां मनः।
न चेत् श्रोष्यसि दासस्य स्वं त्वां परिशप्यतः॥
२२ बहुशो यत् त्वयाप्यन्ये शप्तास्तद् वेत्ति ते मनः॥
२३ सर्व्वमेतद् विवेकेन सुपरीक्षितवानहं।
प्रज्ञां लब्धुमचेष्टे च सा तु मत्तो दवीयसी॥
२४ दूरं यत् सुगभीरञ्च तत् प्राप्तुं केन शक्यते॥
२५ प्रज्ञाविवेचने बोद्धुं सुनिर्णेतुञ्च चर्चया।
दोषं मौर्ख्यस्य निश्चेतुमुन्मादस्य च मूर्खतां।
मया स्वीयमनः पश्चात् पुनर्व्वारं प्रवर्त्तितं॥

तदाज्ञायि मयेदं यत् सा स्त्री ह्युग्रा कृतान्ततः। २६
हृद् यस्या वागुराजालं पञ्चशाखौ च शृङ्खले॥
साक्षादीशस्य यः साधुस्तस्या हस्तात् स रक्ष्यते।
किन्तु यः पातकाचारी स नरो भन्त्स्यते तया॥
विवेकन्त्वनुसन्धातुम् एकमेकं प्रपश्यता। २७
इदं पश्य मया बुद्धमिति वक्त्युपदेशकः॥
यन्न प्राप्तं मयाद्यापि तदन्विच्छति मे मनः। २८
एकं मध्ये सहस्रस्य पुरुषं प्राप्तवानहं।
मध्ये तेषान्तु सर्व्वेषां नैकां नारीमवाप्तवान्॥
केवलमेतदेवात्र मया पश्य निरूपितं। २९
ईश्वरेण नराः सृष्टा ऋजुभावसमन्विताः।
अन्विष्टाः किन्तु तैरेव बहुधा परिकल्पनाः॥

---

८ अष्टमोऽध्यायः।

१ राजाज्ञादरस्य कर्त्तव्यत्वं ६ योग्यकाले कर्म्मणः कर्त्तव्यत्वं ११ धर्म्महीनानां धनाद् धर्म्मिणां दैन्यस्य श्रेष्ठता १६ ईश्वरीयकर्म्मणामसन्धानीयत्वञ्च।

क आस्ते ज्ञानिनस्तुल्यः को वाक्यस्यार्थबोधकः। १
प्रज्ञयैव मनुष्यस्य प्रसन्नास्यो विधीयते।
तदीयवदनस्यापि काठिन्यं परिवर्त्त्यते॥
अहं वच्मि त्वया राज्ञ आदेशः परिपाल्यतां। २
ईश्वरीयस्य दिव्यस्य गुरुताया अपेक्षया॥
सहसा तत्सकाशात् त्वं प्रस्थानं न कुरुष्व च। ३
कुप्रयुक्तिञ्च मातिष्ठ स यदिच्छेत् करोति तत्॥
यस्मादवनिपालस्य वचनं सपराक्रमं। ४
किं करोषीति तं वक्तुं समर्थः को नरो भवेत्॥
आज्ञाग्राही जनो नैव जायते कुप्रयुक्तिवित्। ५
समयं किन्तु नीतिञ्च जानीते ज्ञानिनो मनः॥
समयः पश्य नीतिश्च सर्व्वकार्य्यस्य विद्यते। ६
न चेन्नरस्य दौर्गत्यं दुःसहं नात्र संशयः॥
यस्मात् किं भवितव्यं तत् तेन विज्ञायते नहि। ७

कथं वा भवितव्यं तत् कस्तं ज्ञापयितुं क्षमः॥
८ नास्ति स्वामी नरो ऽसूनामसून् संरक्षितुं क्षमः।
तथा मृत्युदिने तस्य प्रभुत्वं नहि विद्यते।
तस्माद् युद्धाद् विमोक्षश्च कस्यचिन्नहि जायते।
दुर्जनञ्च स्वदौर्जन्यं न कथञ्चन रक्षति॥
९ सर्व्वमेतन्मया दृष्टं क्रियमाणे रवेरधः।
सर्व्वस्मिन्नेव कार्य्ये च मया चित्तं निवेशितं।
प्रभुत्वं कुरुते जातु स्वानिष्टाय नरे नरः॥
१० अपरं दुर्जनानाञ्च दृष्टान्त्येष्टिक्रिया मया।
धर्म्मधाम्नो ऽपि निष्क्रान्ताः के ऽपि तत्र समागमन्।
व्यस्मर्य्यन्त पुरे किन्तु सुक्ततो ऽलीकमेव तत्॥
११ दुष्क्रियां प्रति दण्डाज्ञा यन्न सिध्यति सत्वरं।
तस्मात् स्वान्तं नृपुत्त्राणां दुष्क्रियायै व्यवस्थितं॥
१२ दुष्क्रियाणां शतं कृत्वा किं जीवेत् पापकृच्चिरं।
अस्त्वहं किन्तु जानामि ये नरा बिभ्यतीश्वरात्।
समक्षं तस्य सन्त्रस्तास्तेषां क्षेमं भविष्यति॥
१३ दुश्चरित्रमनुष्यस्य क्षेमं नैव भविष्यति।
छायातुल्यश्च तस्यायु र्नैव प्राप्स्यति दीर्घतां।
यस्मादीशस्य साक्षात् स न प्रगच्छति साध्वसं॥
१४ व्यलीकञ्चापरं किञ्चिद् दृश्यते भूमिमण्डले।
प्राप्यते धर्म्मिभिः कैश्चिद् योग्या पापात्मनां दशा।
पुनः पापात्मभिः कैश्चिद् योग्या धर्म्मवतां दशा।
एतदपि व्यलीकं स्यादियमेव मति र्मम॥
१५ तदाहमस्तुवं हर्षं यस्मान्नास्ति रवेरधः।
नरस्य भोजनात् पानाद् हर्षणाच्चापरं शुभं॥
सूर्य्यस्याधश्च तस्मै यद् आयुरीशेन दीयते।
तस्य श्रमेण पूर्णस्य तदेवास्ति स्थिरं फलं॥
१६ पश्चात् प्रज्ञामवाप्तुञ्च क्रियमाणमिह क्षितौ।
सर्व्वायासञ्च सन्द्रष्टुं मया चित्तं न्यवेश्यत।
स्वप्नार्थं यद् दिवारात्रं नरो नेत्रे न मीलति॥
१७ ईशस्य सर्व्वकार्य्यन्तु विचार्य्येदं मयेक्षितं।

अत्र दिवाकरस्याधो यद्यत् कार्य्यं विधीयते।
सकलं तन्मनुष्येण विज्ञातुं नहि शक्यते॥
तद् बोद्धुञ्च यतित्वापि नरस्तन्नावगच्छति।
ज्ञातुं कृतमति र्ज्ञानी तन्न शक्नोति वेदितुं॥

---

९ नवमो ऽध्यायः।

१ मनुष्यस्य निधनवशत्वं ११ ईश्वरीयकर्म्मणः श्रेष्ठत्वं १२ पराक्रमात् ज्ञानस्य श्रेष्ठत्वं।

अतश्चित्तं निवेश्याहं सर्व्वमेतदमार्गयं। १
धार्म्मिका ज्ञानवन्तश्च नराः स्वकर्म्मभिः सह।
करयोरीश्वरस्यैव सन्तिष्ठन्ते समर्पिताः।
न स्नेहं वेत्ति न द्वेषं नरः सर्व्वं पुरः स्थितं॥
अविशेषेण सर्व्वेषां सर्व्वरूपा दशा भवेत्। २
दशैका साध्वसाध्वो र्हि भद्रस्युद्धकलङ्किनां।
यज्ञकारिमनुष्यस्य यज्ञत्यागिनरस्य च।
यादृशी च दशा साधोस्तादृशी पापिनो दशा।
यादृशी शपमानस्य दिव्याद् भीतस्य तादृशी॥
सर्व्वेषां यद्दशैकास्ति तदेवात्र रवेरधः। ३
क्रियमाणस्य सर्व्वस्य कर्म्मणः कुत्सितं फलं॥
सन्ति पूर्णान्यधर्म्मेण न्टपुत्राणां मनांसि च।
यावज्जीवञ्च मूर्खत्वं तेषां चित्तेषु विद्यते।
तत्पश्चात् प्रेतलोकञ्च ते प्रगच्छन्ति सत्वरं॥
सजीवैः सह यो युक्तः प्रत्याशा तस्य विद्यते। ४
प्रमीतात् पशुराजात् तु जीवन् श्वापि विशिष्यते॥
मरणं भवितास्माकमिति जानन्ति जीविनः। ५
गतप्राणा नराः किन्तु नैव जानन्ति किञ्चन।
लाभो न शिष्यते तेषां लुप्ता यस्मादनुस्मृतिः॥
प्रणयो द्वेष ईर्ष्या च तेषां नाशं ययुः पुरा। ६
सूर्य्यस्याधश्च यत् किञ्चित् क्रियते तत्र कश्चन।
अंशस्तेषां पुनर्व्वारं न कदाचिद् भविष्यति॥
याहि त्वं हृष्टभावेन स्वीयभक्ष्यं प्रभुंक्ष्व च। ७

प्रफुल्लेन च चित्तेन स्वीयद्राक्षारसं पिव।
यस्मात् त्वदीयकार्य्येषु सन्तुष्टो ऽभवदीश्वरः॥
८ तव वस्त्राणि शोभन्तां शुक्लवर्णानि सर्व्वदा।
तावन्नैवोत्तमाङ्गाच्च तैलं मैवोपसंहर॥
९ तुभ्यं भानोरधो यच्चालीकमायुः प्रदीयते।
तत्र यावन्ति जायन्ते व्यलीकानि दिनानि ते।
तानि यावत् सुखं भुंक्ष्व प्रियया भार्य्यया सह॥
जीवनात् तव यैस्त्वं श्राम्यस्यत्र रवेरधः।
लभ्यं तेभ्यः श्रमेभ्यो ऽपि तव भाग्यमिदं यतः॥
१० तव हस्तेन यत् साध्यं साध्य त्वं स्वबलेन तत्।
यन्न कार्य्यं न सङ्कल्पो न बुद्धि र्न च विज्ञता।
विद्यते तत्र पाताले यत् प्रति त्वं प्रगच्छसि॥
११ पुनर्व्वारं मया दृष्टमिदमत्र रवेरधः।
न शीघ्रगामिनां द्रावे न वीराणां रणे जयः।
न च ज्ञानवतामन्नं न च बुद्धिमतां धनं।
न बुधानां जनप्रीति र्निश्चितांशो ऽस्ति सर्व्वदा।
समयो दैवयोगश्च यस्मात् सर्व्वानुपैति तान्॥
१२ अधिकन्तु मनुष्यो ऽपि स्वकालं नावगच्छति।
भ्रियमाणा यथा मीना जालेनानिष्टकारिणा।
यथा वा पाशबन्धेन भ्रियमाणा विहङ्गमाः॥
तैः समा नरसन्तानाः पाशबद्धा भवन्ति हि।
अनिष्टकारके काले हठात् तान् प्रत्युपस्थिते॥
१३ एकदैतादृशी प्रज्ञा मयादर्शि रवेरधः।
प्रत्यभात् सुमहन्ती च सा प्रज्ञा मम दृष्टये॥
१४ आसीदेकं पुरं क्षुद्रं स्वल्पे तत्रावसन्नराः।
तदाक्रम्य महान् राजा वेष्टयामास सर्व्वतः।
तद्विरुद्धञ्च दुर्गाणि सुमहान्ति विनिर्म्ममे॥
१५ तत्रासीद् दुर्गतः कश्चित् प्रज्ञया संयुतो नरः।
स्वीयप्रज्ञाप्रभावेन नगरं तद् ररक्ष सः।
दुर्गतः स नरः किन्तु जनै र्नैवानुचिन्तितः॥
१६ तदाहं प्रोक्तवानेतत् प्रज्ञा श्रेष्ठा बलादपि।

दुर्गतस्य तु या प्रज्ञा सा जनैरवमन्यते।
तदीयेषु च वाक्येषु मनस्तै र्न निधीयते॥
श्रूयन्ते शान्तियुक्तानि वाक्यानि ज्ञानिनां यथा। १७
न तथा मूर्खराजस्य श्रूयते प्रोच्चघोषणं॥
युद्धास्त्रेभ्यो ऽपि सर्व्वेभ्यो ज्ञानं मङ्गलदायकं। १८
एकः पापी नरः किन्तु बहुमङ्गलनाशकः॥

---

१० दशमोऽध्यायः।

१ ज्ञानाज्ञाने अभ्युपदेशकथनं १६ नृपानधि कथनञ्च।

मक्षिकाकुणपैः स्वल्पैस्तैलं गन्धोपजीविनां। १
उत्पादयति दुर्गन्धं फेनयुक्तञ्च जायते।
तथैव ज्ञानसम्मानौ जयति स्वल्पमूर्खता॥
ज्ञानिनो दक्षिणस्था धीः सव्यस्था त्वबुधस्य सा॥ २
प्रगच्छन्नपि मार्गेण मूर्खः सन्त्यज्यते धिया। ३
अहमज्ञान इत्येव सकलान् सम्प्रवक्ति सः॥
शास्ता क्रुध्यति चेत् तुभ्यं स्वस्थानं तर्हि मा त्यज। ४
महतामपि पापानां शान्ति र्यस्मात् प्रतिक्रिया॥
एको दोषो मया दृष्टः क्रियमाणो रवेरधः। ५
भूपालस्य सकाशात् स समुत्पन्नो मतिभ्रमः॥
जात्वध्यारोप्यते मौर्ख्यम् अतिप्रोच्चपदेष्वपि। ६
स्थानेषु किन्तु निम्नेषु निषीदन्ति धनेश्वराः॥
जात्वश्वेषु समारूढान् किङ्करान् दृष्टवानहं। ७
जातु किङ्करवद् भूमौ पादाभ्यां गच्छतः प्रभून्॥
खातं खनति यः कश्चित् स तन्मध्ये पतिष्यति। ८
वारणी भिद्यते येन भुजङ्गेन स दंक्ष्यते॥
यो ऽपकर्षति पाषाणान् स तैरभ्याहनिष्यते। ९
यश्च कृन्तति काष्ठानि परिबाधिष्यते स तैः॥
अतीक्ष्णे सति लौहास्त्रे धारां यो नहि निश्यति। १०
द्विगुणैव प्रयोक्तव्या शक्तिस्तेन भविष्यति।
कर्त्तव्ये सिद्धिलाभस्तु ज्ञानादेव प्रजायते॥

११ निःसारे पठिते मन्त्रे विदशत्युरगो यदि।
वावदूकनरस्तर्हि कथं स्यादुपकारकः॥
१२ निर्गता ज्ञानिनो वक्त्राद् उक्तयः प्रीतिसम्भवाः।
स्वाधरौ किन्तु मूर्खस्य मनुष्यस्य विनाशकौ॥
१३ निर्गतानां मुखात् तस्य वाचां मौर्ख्यमुपक्रमः।
परिणामस्तदीयोक्तेरुन्मादः सर्व्वनाशकः॥
१४ निर्ब्बोधो यो मनुष्यः स बहुवाक्यानि भाषते।
यत्तु भावि मनुष्येण ज्ञातुं तन्नहि शक्यते।
तत्पश्चाद् भवितव्यं यत् कस्तं तज्ज्ञापयिष्यति॥
१५ स्वश्रमेण नरो मूर्खः क्लान्तिमेव प्रगच्छति।
पुरगामी यतः पन्थास्तेन नैवावगम्यते॥
१६ अधन्या त्वं तदा हे भूस्तव राजा यदा शिशुः।
यदा च तावकाध्यक्षाः प्रत्यूषे भोज्यकारिणः॥
१७ धन्या त्वन्तु तदा हे भू राजा ते कुलजो यदा।
अध्यक्षा उपयुक्ते च समये भोज्यकारिणः।
बलवृद्धेरभीष्साते न च मद्यस्य चेष्टया॥
१८ गृहस्वामिन आलस्याद् वेश्मस्थूणा विशीर्य्यते।
शैथिल्यात् करयो र्गेहे सलिलानि क्षरन्ति च॥
१९ हास्यार्थं रच्यते भोज्यं मद्यञ्चानन्दयत्यसून्।
प्रयोगे किन्तु सर्व्वस्मिन्नर्था एवोपयोगिनः॥
२० राजानं मनसापि त्वं शप नैव कथञ्चन।
शयनागारगर्भेऽपि धनिनं शप नैव वा॥
यस्माद् विहङ्गमेनैव रवः सञ्चारयिष्यते।
प्राणिना पक्षयुक्तेन सन्देशो वा हरिष्यते॥

---

११ एकादशोऽध्यायः।

१ सावधानत्वदाढ्र्यलयोरुपदेशः ७ यौवनकालस्यासारत्वं।

१ अम्भसामुपरि स्वीयं भोज्यमुत्सृज्यतां त्वया।
गतेषु बहुघस्त्रेषु लप्स्यते तत् त्वया पुनः॥

अंशस्त्वया च सप्तभ्यः किंवाष्टभ्यो ऽपि दीयतां। २
यस्मात् का का विपत् क्षित्यां भविता त्वं न वेत्सि तां॥
यदाभ्राः पूर्णतां यान्ति तदा वर्षन्त्यपो भुवि। ३
निपतन् दक्षिणायाञ्च वोत्तरायां दिशि द्रुमः।
यस्मिन्निपतति स्थाने तस्मिन्नेवावतिष्ठते॥
यः समालोकते वायुं वीजं वपति नैव सः। ४
यश्च निरीक्षते मेघान् स शस्यं नहि कृन्तति॥
त्वया यद्वत् समीरस्य गति नैवावगम्यते। ५
जठरे च सगर्भाया अस्थ्नां वृद्धि र्न बुध्यते।
सर्व्वस्रष्टुस्तथेशस्य क्रिया न ज्ञायते त्वया॥
प्रात र्वप स्ववीजं त्वं सायं हस्तौ न संहर। ६
यस्मादेतत् तदन्यद् वा कतरं सुफलिष्यति।
उभयो र्गुणा एको वा भवितेति न वेत्सि हि॥
रुचिरा दीप्तिरक्ष्णोश्च हितं भास्करदर्शनं॥ ७
यो नरो बहुवर्षाणि जीवन् हृष्यति सर्व्वदा। ८
तेनापि क्रियतां चिन्ता दिवसानां तमस्विनां।
यस्मात् तानि बहून्येव भावि सर्व्वन्त्ववास्तवं॥
हे युवन् स्वीयतारुण्ये त्वमानन्दं समाचर। ९
हृष्टं भवतु चित्तं ते यौवनस्य दिनेषु च।
आचर स्वमनोवाञ्छां कामनां वा स्वनेत्रयोः॥
किन्तु त्वां तस्य सर्व्वस्य विचाराय यदीश्वरः।
राजद्वारं समानेता तत् सम्यक् चिन्त्यतां त्वया॥
चित्तान्निराकुरूद्वेगं क्लेशं वारय देहतः। १०
अरुणोदयवद् यस्मात् तरुणत्वमवास्तवं॥

---

१२ द्वादशोऽध्यायः।

१ वार्द्धक्यदुःखात् पूर्व्वमीश्वरसेवनस्यावश्यकत्वं ८ ईश्वराद् भीतेः सारत्वं।

स्वीययौवनकाले त्वं स्वस्रष्टारं विचिन्तय। १
मा प्रतीक्षस्व घस्राणां कुत्सितानाम् उपागमं।

मा प्रतीक्षस्व वा तेषां वत्सराणाम् उपस्थितिं।
यानधि वक्ष्यसीदं त्वं न रोचन्त इमे मम॥
२ मा प्रतीक्षस्व तं कालं यस्मिन् यास्यन्ति क्षयतां।
दिवाकरस्य दीप्तिश्च क्षपानाथ उडूनि च।
वृष्टावपि व्यतीतायाम् आयास्यन्ति घनाः पुनः॥
३ कम्पिष्येते दिने तस्मिन् भवनस्य च रक्षिणौ।
पुरुषौ बलवन्तौ च परिभुग्नौ भविष्यतः।
पेषिकाश्चाल्पतां गत्वा विरमिष्यन्ति कर्म्मतः।
गवाक्षाभ्यां प्रदर्शिन्यौ चान्धतां प्रगमिष्यतः॥
४ कपाटौ पथि रोत्स्येते क्षेष्यते पेषणध्वनिः।
विहगस्य रवादेव निद्राभङ्गो भविष्यति।
गीतेश्च सकलाः कन्या गमिष्यन्त्यवसन्नतां॥
५ उच्चस्थानादपि त्रासस्तदानीं सञ्जनिष्यते।
उपस्थास्यन्ति मार्गे च बहवो भयहेतवः।
वादामाख्यतरोश्चापि पुष्पं चारु न मंस्यते।
शलभश्च स्वभारेण भारग्रस्तो भविष्यति।
आहारीयरसज्ञानं विकारञ्च गमिष्यति॥
यस्मान्नरेण गन्तव्यं चिरकालार्थकं गृहं।
पर्य्यटिष्यन्ति मार्गे च शोकयुक्ता विलापिनः॥
६ कृते त्वया विलम्बे च छेत्स्यते रौप्यशृङ्खलं।
जातरूपीयपात्रञ्च प्रगमिष्यति भग्नतां।
उपान्ते च जलोत्सस्य कलसः शतखण्डतां।
प्रहिपार्श्वस्थचक्रञ्च विदीर्णत्वम् अवाप्स्यति॥
७ प्रत्यायास्यति धूलिश्च स्वीयोत्पत्तिस्थलं मृदं।
प्रत्यायास्यति किन्त्वात्मा स्वीयस्रष्टारमीश्वरं॥
८ अलीकानामलीकाग्रमिति वक्त्युपदेशकः।
यद्यदेवास्ति तत् सर्व्वम् अलीकं नात्र संशयः॥
९ परन्तु ज्ञानवान् यस्मात् स आसीदुपदेशकः।
तस्मात् सो ऽशिक्षयल्लोकान् पर्य्यालोच्य परीक्ष्य च।
बह्वीररचयद् वाचो हितज्ञानप्रदायिकाः॥
१० चारुवाक्यानि सम्प्राप्तुम् अन्वैषीदुपदेशकः।

सारख्याल्लिखिता अत्र विश्वास्याः सन्ति चोक्तयः॥
अङ्कुशैः सदृशाः सन्ति वाचो ज्ञानवतां नृणां। ११
कीलकैः सुदृढं बद्धैः सभाध्यक्षाश्च सन्निभाः।
एकेनैव च ते सर्व्वे दत्ता दद्दरे पालरक्षिणा॥
हे मत्पुत्र परन्तु त्वं कुरुष्वात्र विवेचनां। १२
सीमा न विद्यते को ऽपि बहुपुस्तकलेखने।
विद्याभ्यासस्य चाधिक्यं शरीरार्थं श्रमावहं॥
सारवाक्यं समग्रं यत् तत् त्वस्माभि र्निशम्यतां। १३
परमेशाद् बिभीहि त्वम् आज्ञास्तस्य च पालय।
इदं यस्मान्मनुष्यस्य सर्व्वार्थानाम् उपार्ज्जनं॥
विचारस्थानमीशेन सकलानेष्यते क्रिया। १४
निगूढं सकलञ्चापि यथा भद्रं तथाधमं॥